

Bashkëfinancuar nga
Bashkimi Evropian

Bashkëfinancohet nga Agjencia
Suedeze për Bashkëpunim
Ndërkombëtar për Zhvillim

Sweden
Sverige

POZITA E GRUAS NË VERIUN E KOSOVËS

Gratë nga veriu për
pozitën e tyre në
shoqëri dhe
përfshirjen në jetën
publike

Advocacy Center
for Democratic Culture

Projekti Gratë për gratë - të bashkuara në pushtet, i zbatuar nga Qendra Avokuese për Kulturë Demokratike (ACDC), është mbështetur nga Reactor - Research in Action dhe partnerët e tyre përmes aksionit "Përparimi i Barazisë Gjimore përmes Procesit të Anëtarësimit në BE". Ky Veprim financohet nga Bashkimi Evropian dhe bashkëfinancohet nga Agjencia Suedeze për Bashkëpunim Ndërkombëtar për Zhvillim.

Përmbajtja e tij është përgjegjësi e vetme e Qendrës Avokuese për Kulturë Demokratike dhe nuk pasqyron domosdoshmërisht pikëpamjet e Bashkimit Evropian ose të Agjencisë Suedeze për Bashkëpunim Ndërkombëtar për Zhvillim.

Viti i publikimit: Korrik 2022.

Përmbajtja

Rreth projektit "Gratë për Gratë - të bashkuara në pushtet"

Objektivat e hulumtimit

Metodologjia dhe dizajni i hulumtimit sasior

Metodologjia dhe projektimi i kërkimit cilësor

Rezultatet kryesore të kërkimit

Demografia

PËRMBLEDHJE E HULUMTIMIT

Diskriminimi dhe Barazia Gjinore

Roli i medias

Burrat & Barazia Gjinore

Gratë dhe punësimi

Gratë në Polici

Gratë në politikë

Gratë në Gjqësor

Konkluzionet

Recommendations

Rreth projektit "Gratë për Gratë - të bashkuara në pushtet"

Hulumtimi është realizuar në kuadër të projektit "Gratë për Gratë – të bashkuara në pushtet", i zbatuar nga Qendra Avokuese për Kulturë Demokratike, dhe i mbështetur nga Reactor – Research in Action dhe partnerët e tyre përmes aksionit "Përparimi i barazisë gjinore përmes procesit të anëtarësimit në BE". Qëllimi i përgjithshëm i këtij hulumtimi është të theksojë se asnjë vend nuk ka arritur barazi të plotë gjinore, pavarësisht progresit të rëndësishëm në zhvillimin socio-ekonomik. Përveç kësaj, ky hulumtim do të ofrojë një pasqyrë të perceptimit të grave nga veriu i Kosovës ¹mbi pozitën e tyre në shoqëri dhe përfshirjen e tyre në jetën publike në përgjithësi.

Objektivat e hulumtimit

Qëllimi kryesor i këtij hulumtimi është të analizojë pozitën e gruas në Kosovë, si dhe të paraqesë hollësisht se sa sukses kemi arritur ne si shoqëri në tejkalimin e stereotipeve dhe barrierave gjinore. Një nga treguesit e stereotipeve gjinore është dukshëm pabarazia gjinore, e cila ende lë pasoja të rënda jo vetëm tek gratë që janë të ekspozuara drejtpërdrejt ndaj saj, por edhe në të gjithë familjen si bazë e çdo shoqërie dhe së fundi në shoqërinë si unitet. Gjatë pandemisë COVID-19, situata është përkeqësuar dhe padyshim është rritur pabarazia gjinore. Duke pasur parasysh se pandemia preku sferën ekonomike, duke rritur përqindjen e grave që humbën punën ose duruan punën e papaguar në shtëpi, ndër të tjera, çoi në rritjen e rrezikut të dhunës ndaj grave në çdo aspekt. Për më tepër, hulumtimi do të analizojë dhe vlerësojë ndikimin e stereotipeve dhe mjedisit patriarkal, të cilat pashmangshmërisht kanë një ndikim të madh në pozitën e gruas në shoqërinë tonë. Ende ekziston një mendim i përbashkët se, mesatarisht, gratë

fitojnë sa burrat në të njëjtin vend pune, ato gjithashtu përballen me paragjykime të ndryshme që i pengojnë ato të ndjekin profesione që tradicionalisht u atribuohen burrave dhe përfaqësohen në një numër disproporcionalisht më të vogël në pozicione drejtuese në sektorët publikë dhe privatë. Përveç kësaj, ata padyshim që i kushtojnë më shumë kohë kujdesit për fëmijët, të moshuarit dhe punët e shtëpisë, në krahasim me burrat. Ky hulumtim ndër të tjera do të theksojë se pjesëmarrja e barabartë e grave në të gjitha sferat e jetës publike dhe shoqërore është thelbësore për zhvillimin dhe prosperitetin e mbarë shoqërisë në Kosovë.

Gjithashtu, hulumtimi do të nxjerrë në pah rëndësinë e ofrimit të mundësisë që zërat e grave të dëgjohen dhe që pikëpamjet dhe perspektivat e tyre të vlerësohen dhe të merren parasysh gjatë marrjes së vendimeve në lidhje me përmirësimin e pozitave të grave. Përveç kësaj, është e një rëndësie të madhe përshtatja e ligjit dhe mjedisit politik për t'iu afruar standardeve evropiane dhe harmonizimit me qëndrimet zyrtare të Bashkimit Evropian dhe anëtarëve të tij.

Tematikisht, hulumtimi trajton në tre aspekte këtë çështjeje. Pjesa e parë e hulumtimit merret me perceptimet e grave përmes fokus grupeve duke përfshirë gratë në pozita udhëheqëse. Fokus grupet prezantuan në detaje perspektivën e grave nga skena politike e Kosovës, gratë nga policia, gjyqësori dhe studentet e drejtësisë që përfaqësojnë të ardhmen e skenës publike të Kosovës. Një aspekt tjetër i hulumtimit analizon mendimet individuale të grave të shquara nga politika, gjyqësori dhe policia në formën e intervistave duke na dhënë mundësinë për të fituar njohuri mbi përshtypjen e tyre për barazinë gjinore dhe të gjitha llojet e çështjeve dhe diskriminimit ndaj grave, përmes përvojave të tyre personale.

Përveç kësaj, studimi kombinon edhe elementë të kërkimit sasior (anketime dhe përpunim statistikor).

¹ Ky emërtim është pa paragjykim për qëndrimet mbi statusin dhe është në përputhje me Rezolutën 1244 të KS të BE dhe Opinionin e GJND-së mbi Deklaratën e Pavarësisë së Kosovës.

Metodologjia dhe dizajni i hulumtimit sasior

Hulumtimi online është kryer nga prilli deri në maj 2022. Në hulumtim kanë marrë pjesë gjithsej 422 qytetarë me përkatësi të ndryshme etnike me vendbanim në veri të Mitrovicës, Leposaviq, Zubin Potok dhe Zveçan. Nga numri i përgjithshëm, 74% ishin femra të anketuara, ndërsa 26% ishin meshkuj. Instrumenti matës u hartua në formën e një pyetësoi që përbëhej nga 32 pyetje.

Lloji i mostrës: Mostra e rastësishme përfaqësuese e stratifikuar, bazuar në komunën e vendbanimit.

Post-stratifikimi: Mosha, niveli i arsimimit dhe statusi i punësimit.

Është e nevojshme të theksohet se, duke pasur parasysh faktin se nuk ka statistika zyrtare për strukturën demografike të popullatës së synuar, gjegjësisht të popullsisë serbe në Kosovë, përfaqësueshmëria e mostrës mund të shihet në mënyrë tentative.

Metodologjia dhe projektimi i kërkimit cilësor

Fokus Grupet

Kohëzgjatja: Anketa u krye nga shkurti 2022 deri në mars 2022. Instrumenti i kërkimit: udhëzuesi për diskutime të 12 njësive tematike.

Një numër fokus grupesh: 4 grupe (fokus

grupe me gra nga gjyqësori, politika, policia dhe studente të reja juridike).

Numri i përgjithshëm i pjesëmarrësve: 37 (tridhjetë e shtatë).

Kriteret për përzgjedhjen e pjesëmarrësve: variablat, gjinia, mosha, vendbanimi, niveli i reduktimit, profesioni.

100% arsim kolegji ose universitar

100% pjesëmarrëse femra

Intervistat

Kohëzgjatja: Hulumtimi u krye në Mars 2022. Instrumenti i Kërkimit: Udhëzuesi për Diskutime me 10 Zona. Numri i përgjithshëm i të intervistuarve: 6 të intervistuar.

Kriteret për përzgjedhjen e bashkëbiseduesve: pjesëmarrja në jetën socio-politike të grave në Kosovë.

Bashkëbiseduesit:

Anica Jakovljevic - oficere policore e Njësisë për Intervenim në Kosovë,

Maida Sijak - police civile në Departamentin për Delikuencë të të Miturve,

Fatima Ulakovic – përkthyesë në Gjykatën Themelore në Mitrovicë,

Marija Miskovic - Juriste në nivel Master, Bashkëpunëtore e Pavarur Juridike në Fakultetin e Mjekësisë, si dhe Konsulente Ligjore në Zyrën për Ndihmë Juridike Falas,

Ilda Krama - Zyrtare e Marrëdhënieve me Publikun në Zyrën e Nënkryetarit

Milica Radovanovic - aktiviste afatgjatë e shoqërisë civile në Kosovë, gazetare afatgjatë dhe mbrojtëse e të drejtave të komuniteteve joshumicë në Kosovë

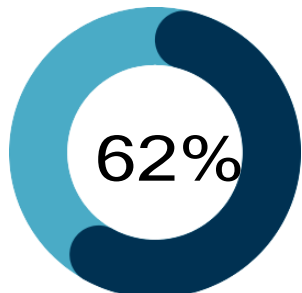
ANALIZË E HULUMTIMIT

Gratë nga veriu mbi pozitën
e tyre në shoqëri

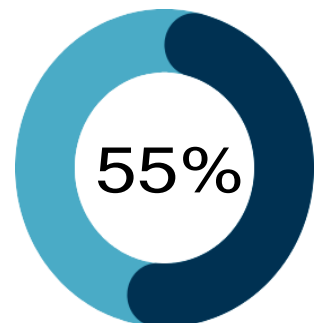

Rezultatet kryesore të kërkimit

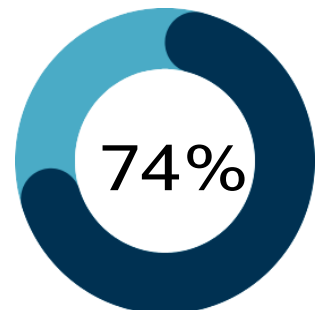
Rezultatet më të rëndësishme të marra gjatë hulumtimit sasior janë si më poshtë:

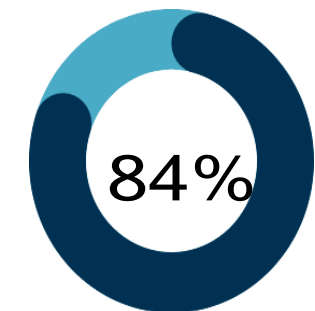
nga të anketuarit besojnë se gratë në Kosovë janë të diskriminuara.

janë përgjigjur se gratë janë të nënpërfaqësuar në pozitat udhëheqëse në administratën publike në Kosovë

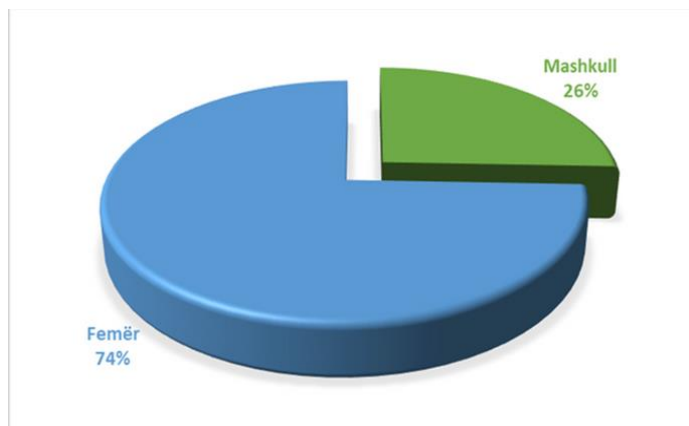
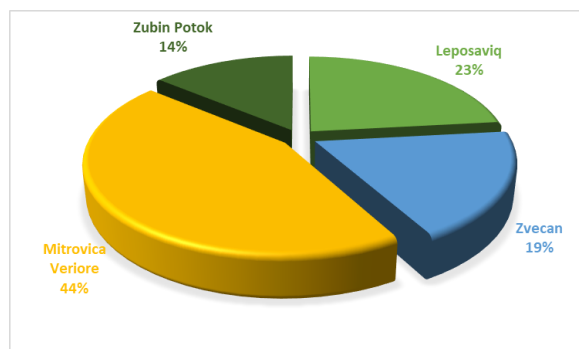
janë përgjigjur se shoqëria në Kosovë ende e konsideron politikën si profesion mashkullor

të anketuarëve do të mbështesnin iniciativën për të pasur gra në pozita udhëheqëse në polici, gjyqësor dhe politikë

Demografia

Për të kuptuar gjendjen aktuale në fushën e barazisë gjinore duke i'u referuar posaçërisht pozitës dhe përfaqësimit të grave në pozita udhëheqëse dhe përfshirjes së përgjithshme të grave në skenën publike të Kosovës, si dhe pozitës së gruas në biznes, grafiku në vijim shfaq rezultatet e një hulumtimi që përfshinte 422 të anketuar. Struktura e të anketuarve përbëhet nga qytetarët nga të katër komunat e veriut të Kosovës me këtë përqindje: numri më i madh i të anketuarve është nga Mitrovica e Veriut (44%), pasuar nga Leposaviqi (23%), Zveçani (19%) dhe Zubini Potoku (14%).

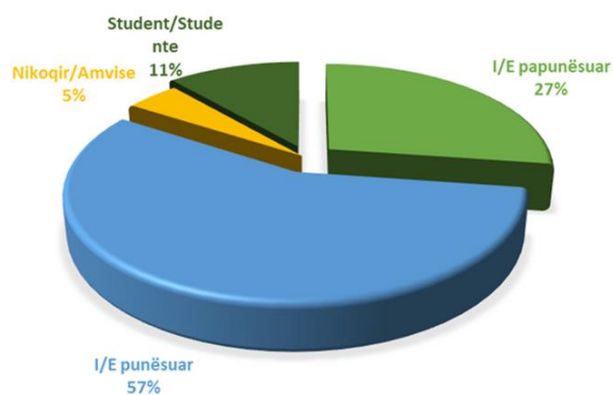

Gjinia

Duke pasur parasysh se fokusi i anketës online kishte për qëllim shqyrtimin e qëndrimit të grave nga veriu i Kosovës se sa të diskriminuara apo jo të diskriminuara janë gratë në jetën publike, shumica e të anketuarve, 74%, ishin femra, ndërsa 26% ishin meshkuj.

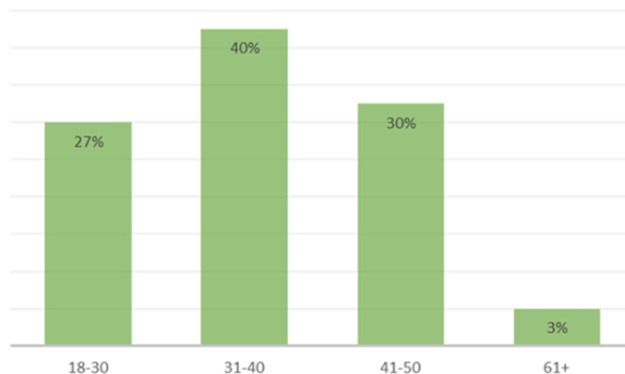
Gjendja e punësimit

Për sa i përket gjendjes së punësimit, punonjësit përbëjnë numrin më të madh të të anketuarve, 57%, pasohet nga të papunët 27%, ndërsa studentët dhe amviset përbëjnë një përqindje më të vogël të mostrës.

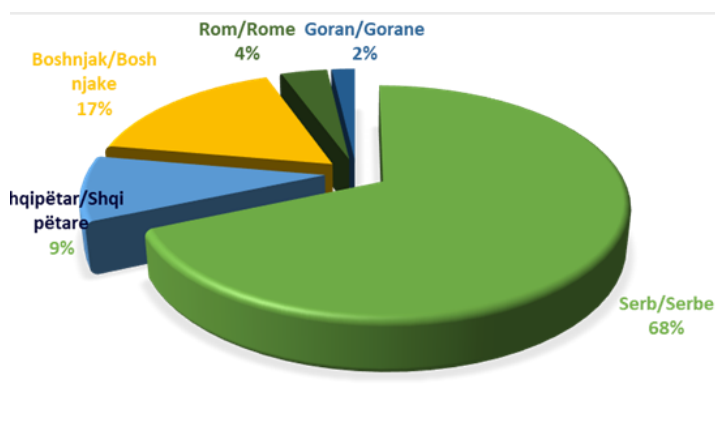
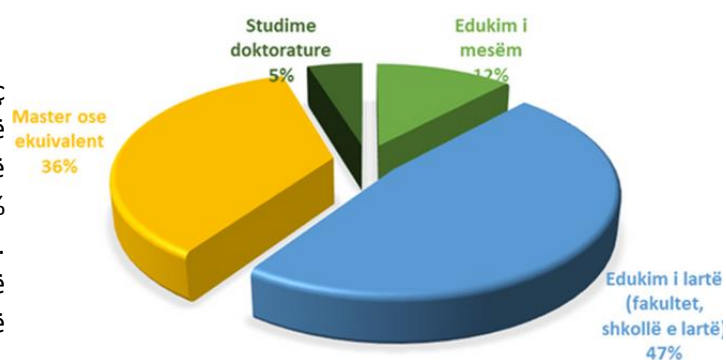
Grupmoshat

Nga mostra e përgjithshme, numri më i madh i të anketuarve ishin personat e moshës 31-40 (40%), të pasuar nga grupmoshat 41-50 (30%), 18-30 (27%) dhe +61 (3%).

Edukimi

Edukimi i të anketuarve është në nivel të lartë. Siç mund të shihet në paraqitje grafike, 47% e të anketuarve janë përgjigjur se kanë nivele më të larta arsimore, 36% janë me diplomë master, 12% kanë arsim të mesëm dhe 5% kanë doktoraturë. Kjo më tej nënkupton se personat që kanë përfunduar vetëm shkollën fillore nuk kanë marrë pjesë në anketë.

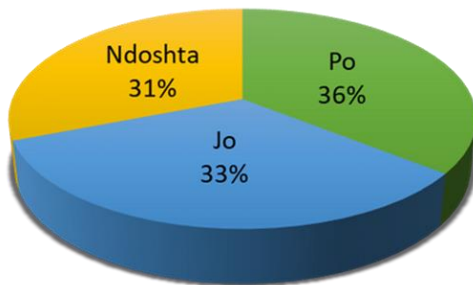
Përkatësia etnike

Për më tepër, nga numri i përgjithshëm i të anketuarve, numrin më të madh të përkatësisë etnike e kanë serbët me 68%, pasuar nga boshnjakët me 17%, shqiptarët me 9%, romët me 4% dhe goranët 2%.

PËRMBLEDHJE E HULUMTIMIT PERCEPIMI I PROBLEMEVE KYÇE

Në fazën e parë të realizimit të hulumtimit cilësor dhe sasior, fokusi ishte në respektimin e të drejtave themelore të njeriut si dhe në jetën dhe të ardhmen në Kosovë.

A e shihni veten në Kosovë në të ardhmen?

Të pushtuar nga situata e paqëndrueshme politike dhe ekonomike, mosrespektimi i të drejtave dhe mungesa e sigurisë, e vërteta është se shumë të rinj, në kërkim të një jete më të mirë, po largohen nga Kosova për në vende ku kanë kushte më të mira jetese dhe rrjedhimisht një të ardhme më premtuese.

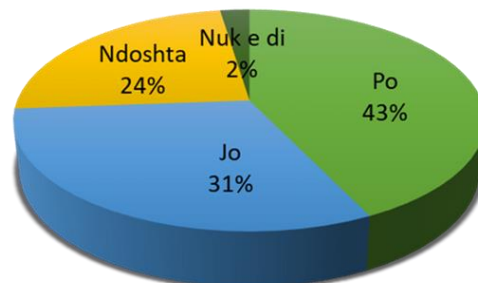
Prandaj, përgjigjet e ndryshme në pyetjen se a e shohin veten në Kosovë në të ardhmen, nuk janë befasuese. Gjegjësisht, 36% e të anketuarve janë përgjigjur se e shohin veten këtu në të ardhmen, 33% e të anketuarve nuk e shohin veten në Kosovë, ndërsa 31% janë përgjigjur “ndoshta”.

Konkluzionet e marra përmes hulumtimit cilësor treguan se të anketuarit në përgjithësi janë pajtuar se edhe pse gratë në veri të Kosovës janë të diskriminuara në të gjitha segmentet (nga shpalljet e punës deri te pabarazia në paga dhe pengesat për avancimin në karrierë), ato dëshirojnë të punojnë në gjyqësor apo disa institucione të tjera publike brenda sistemit të Kosovës.

Për më tepër, siç shihet në paraqitje grafike, 43% e të anketuarve janë përgjigjur se kanë aspiratë për të punuar në institucionet e Kosovës, 31% janë përgjigjur se nuk duan të punojnë në institucionet e Kosovës, ndërsa 24% janë përgjigjur “ndoshta”. Vetëm 2% e të anketuarve nuk e dinin përgjigjen e kësaj pyetjeje.

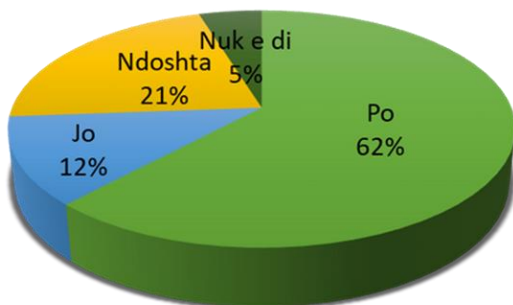
Rezultatet e paraqitura nga ky hulumtim krijuan përshtypjen se qytetarët nga veriu i Kosovës, duke i'u referuar veçanërisht grave, kanë rritur besimin në kornizën ekzistuese ligjore në të cilën funksionon veriu i Kosovës pas integritimit që u bë në institucionet më të rëndësishme - polici, gjyqësor dhe politikë. Sigurisht, çështja e integritimit është diçka që kërkon përpjekje shtesë që duhen bërë për të ndryshuar vetëdijen e qytetarëve të Kosovës, veçanërisht në pjesën veriore.

A keni ambicie për të punuar në institucionet e Kosovës?

Diskriminimi dhe Barazia Gjinore

Sipas mendimit tuaj, a diskriminohen gratë në Kosovë?

Duke i'u përgjigjur pyetjes për gjendjen e grave në Kosovë dhe si e analizojnë barazinë gjinore, përgjigjet zbuluan se 62% e të anketuarve besojnë se gratë në Kosovë janë të diskriminuara, 12% mendojnë se nuk janë, ndërsa 21% janë përgjigjur "ndoshta". Për më tepër, të anketuarit u pajtuan se duhet bërë përpjekje lidhur me këtë çështje dhe ka mjaft hapësirë për të përmirësuar pozitën e gruas dhe për ta ngritur atë në një nivel më të lartë, duke vendosur kështu barazinë gjinore de fakto.

Gjetjet e anketës konfirmojnë konkluzionet nga hulumtimi cilësor pasi të dhënat e marra nga

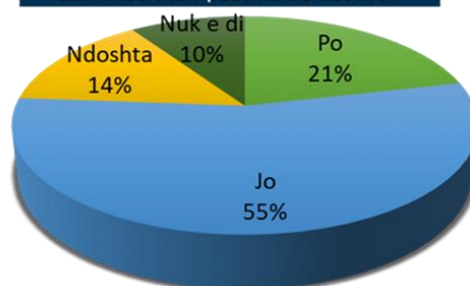
pjesëmarrësit e fokus grupeve janë shumë të ngjashme. Të anketuarit e fokus grupeve u pajtuan se gratë në Kosovë janë ende të diskriminuara, edhe pse, krahasuar me 20 apo 30 vjet më parë, është arritur shumë, dhe ky hulumtim nuk do të ishte i sinqertë nëse do të pretendonte se ne (si shoqëri) nuk kemi lëvizur nga "pika e verbër". Deri më tani, është bërë përparim i madh dhe i dukshëm që nga periudha e gjysheve dhe nënave tona. Progresi perceptohet dhe tregon ndërgjegjësimin e grave dhe komunitetit. Të anketuarit ranë dakord se gratë sot shihen ndryshe, por ka ende vend për përmirësim në këtë temë. Kjo vërtetohet nga fakti se gratë sot përfaqësohen në pozita të larta në një masë të konsiderueshme, por ne ende jetojmë në një shoqëri ku mbizotërojnë paragjykimet dhe stereotipet, prandaj nuk është për t'u habitur që pamja e këndshme është gjëja e parë që vihet re tek gratë, ndërsa suksesi i tyre në biznes dhe kualifikimet profesionale vijnë të fundit.

Për më tepër, pjesëmarrësit e fokus grupit përmendën se Ligji për Parandalimin e Diskriminimit, e ndalon diskriminimin në fushën e punës dhe përcakton që secili ka të drejtë në kompensim të barabartë për të njëjtën punë². Të anketuarit theksuan se nuk është gjithmonë kështu, pasi ndodh që burrat dhe gratë që kryejnë punë në thelb të barabartë nuk marrin të njëjtën pagesë për punën e tyre. Për më shumë, gratë punojnë disa javë në vit punët e shtëpisë pa pagesë dhe kujdesen për fëmijët dhe të moshuarit, që është pasojë e "ndarjes së punës" rajonale në të cilën detyrat ndahen në bazë të gjinisë. Prandaj, një theks i veçantë duhet t'i kushtohet diskriminimit në të drejtën e punës dhe trashëgimisë, sepse janë shembujt më të zakonshëm dhe më evidentë të diskriminimit, me pasoja të forta për të gjithë shoqërinë.

Sipas të dhënave të marra, më shumë se gjysma e të anketuarve, 55%, janë përgjigjur se gratë nuk janë mjaftueshëm të përfaqësuara në pozita udhëheqëse në administratën publike në Kosovë, 21% mendojnë se janë, 14% janë përgjigjur "ndoshta" ndërsa 10% nuk e dine përgjigjen për këtë pyetje.

Edhe pse barazia gjinore nuk është arritur plotësisht në shoqërinë tonë, gratë dhe burrat vazhdojnë të luftojnë për të

A mendoni se gratë janë mjaftueshëm të përfaqësuara në pozitat udhëheqëse në administratën publike në Kosovë?

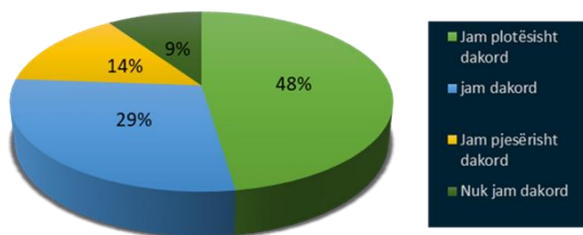

² LIGJI NR. 05/L -021 PËR MBROJTJEN NGA DISKRIMINIMI

drejtat e tyre dhe të forcojnë pozitat e tyre dhe veten si individë, sipas grave nga gjyqësori në veri të Kosovës, ndryshimi është evident nëse marrim parasysh faktin që, duke filluar nga instanca më e lartë ku Presidentja e Kosovës është grua, e deri te fakti se edhe kryetarja aktuale e Gjykatës Themelore në Mitrovicë është grua, është e qartë se është bërë shumë punë në çështjen e mosdiskriminimit apo diskriminimit gjinor. Kjo reflektohet në faktin se përqindjet e grave të punësuara aktualisht në drejtësi, por edhe në politikë janë të kënaqshme, por sigurisht që ka vend për përmirësim.

Hulumtimi cilësor gjithashtu mbështet atë sasi. Pjesëmarrësit e fokus grupeve ranë dakord se është e saktë që diskriminimi nuk mund të ç'rrenjose thjeshtë për shkak të paragjykimeve dhe stereotipeve që vazhdojnë dhe në shumë raste, transmetohen ndër breza, por tranzicioni është i dukshëm. Të pranishmit u pajtuan se administrata publike në Kosovë ka qenë gjithmonë pika më kritike e punës dhe se diskriminimi ka qenë gjithmonë më i dukshëm në sektorin e administratës, por që ne si shoqëri kemi bërë disa hapa përpara.

Deri në çfarë mase jeni dakord se: është më e vështirë për gratë të përparojnë në karrierën e tyre?

Sipas të dhënave të mbledhura, shumica e të anketuarëve janë pajtuar plotësisht dhe/ose pjesërisht me pohimin se është më e vështirë për gratë të përparojnë në karrierë. Gjegjësisht, deri në 77% e të anketuarëve janë pajtuar me këtë pohim (më saktë, 48% pajtohen plotësisht, ndërsa 29% e të anketuarëve janë përgjigjur "pajtohem", 14% janë dakord pjesërisht ndërsa vetëm 9% e të anketuarëve nuk pajtohen).

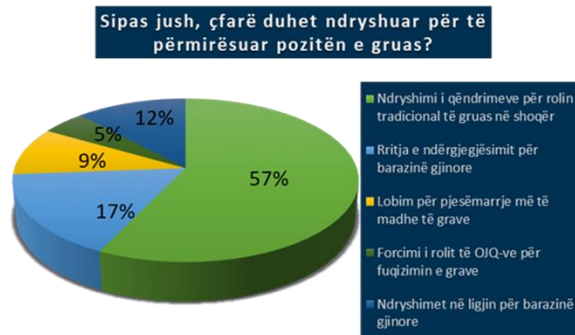
Në mënyrë të ngjashme, të anketuarit e komponentës cilësore të hulumtimit u pajtuan se për gratë është më e vështirë të avancojnë karrierën e tyre. Sipas tyre, fajin e kanë mediat, të cilat besojnë se po dërgojnë imazhin e gabuar të grave të suksesshme ose nuk raportojnë fare për triumfet e grave. Gratë në Kosovë, ashtu si gratë nga vendet e tjera në tranzicion, po humbasin punën e tyre pa arsye dhe janë të ekspozuara ndaj praktikave të ndryshme diskriminuese. Ata që kanë "fatin" që punësohen shpesh janë dyfish ose trefish të mbingarkuar me punë dhe detyrime.

Padyshim që gratë përballen me pabarazinë më të madhe në tregun e punës për shkak të roleve tradicionale gjinore në shoqërinë tonë. Ligji i Punës përcakton ngushtë të drejtat për lejen e atësisë nga puna, e cila i lejon babait të fëmijës të marrë vetëm dy ditë pushim të paguar pas lindjes ose birësismit të një fëmije dhe dy javë pushim pa pagesë pas lindjes ose pas adoptimit të fëmijës, në çdo kohë para se fëmija të mbush moshën tre vjeç.³ Kjo korrnizë ligjore sigurisht që kërkon një rishikim urgjent pasi, në praktikë, një problem shumë më i madh për nënat është se të drejtat e tyre të garantuara me këtë ligj nuk respektohen në masë të madhe.

Përveç ndryshimeve në legjislacion, ndryshimi duhet të ndodh edhe në kulturë, shkencë, media dhe arsim. Këto janë fusha kryesore për ndryshimin e atyre modeleve gjinore që më vonë reflektohen në diskriminim në tregun e punës. Prandaj, është e logjikshme që femrat e kanë më të vështirë fillimisht të fillojnë karrierën, e më pas të avancojnë dhe të arrijnë pozita të caktuara dhe njëkohësisht të krijojnë familje sepse ndeshen me diskriminim kudo.

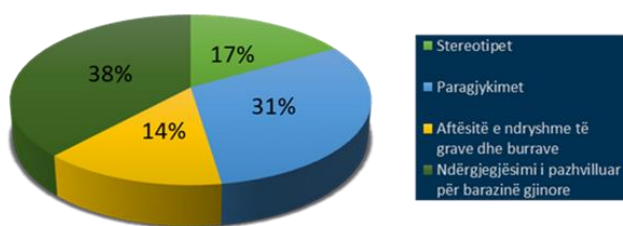
³ Ligji i punës No.03/L –212

Në pyetjen se çfarë duhet ndryshuar për të përmirësuar pozitën e gruas, 57% e të anketuarve janë përgjigjur se qëndrimet për rolin tradicional të gruas në shoqëri duhet të ndryshojë, 17% janë përgjigjur se duhet të rritet ndërgjegjësimi për barazinë gjinore, 12% janë shprehur se ligji për barazi gjinore duhet të rishikohet, ndërsa 9% mendojnë se duhet lobuar për pjesëmarrje më të madhe të grave dhe 5% mendojnë se roli i OJQ-ve të grave duhet të forcohet.

Në pjesën cilësore të hulumtimit, të anketuarit theksuan se paragjykimet dhe stereotipet janë të lidhura ngushtë me diskriminimin gjinor, i cili diskutohet jashtëzakonisht shumë dhe merr gjithnjë e më shumë vëmendje. Nuk mund të injorojmë faktin se pavarësisht progresit, ne ende jetojmë në një shoqëri tipike patriarkale që përcakton pozicionin e gruas dhe jetën e biznesit. Në komponentën kualitative të hulumtimit, të anketuarit u pajtuan se qëndrimet për rolin tradicional të gruas në shoqëri ndikojnë kryesisht në jetën publike të grave në Kosovë. Fakti është se ne kemi përparuar si shoqëri, por duhet theksuar se femrat nuk janë mjaftueshëm të fuqizuara për të shprehur pikëpamjet e tyre apo për të qenë bartëse e ndryshimeve pozitive në shoqëri sepse paragjykimet dhe stereotipet kanë një ndikim vendimtar në pozitën e gruas. Pikëpamjet për rolet e grave vazhdojnë të jenë tradicionale dhe çojnë në faktin se, veçanërisht në shoqërinë ballkanike, është ende e papranueshme që një grua të jetë e suksesshme për meritën e saj, dhe nënkuptohet se nëse ajo ka një karrierë të suksesshme - atëherë supozohet se ajo nuk është "mjaft e mirë" në nivel personal.⁴

Çfarë e shkakton diskriminimin?

Siç shihet në grafikonin, të pyetur se çfarë e shkakton diskriminimin, numri më i lartë, ose 38%, janë përgjigjur ndërgjegjësimi i pazhvilluar për barazinë gjinore, 31% besojnë se diskriminimi ndodh për shkak të paragjykimeve, 17% janë përgjigjur se është për shkak të stereotipeve, ndërsa 17% besojnë se aftësitë e ndryshme të grave dhe burrave shkaktojnë diskriminim.

Gjetje të tilla janë të ndërlidhura me përfundimet cilësore të hulumtimit. Të anketuarit e fokus grupit, por edhe gratë e intervistuar të suksesshme të skenës publike në veri të Kosovës, theksuan se gratë janë ende të nënpërfaqësuar në pozita udhëheqëse, kryesisht për shkak të mos respektimit të rregulloreve ligjore që përcaktojnë përqindjen e saktë të grave dhe burrave që duhet të të përfaqësohen në institucione. Fatkeqësisht, kjo korrnizë ligjore ende nuk është respektuar plotësisht.⁵

Pozicioni i pafavorshëm i gruas në shoqërinë tonë në përgjithësi tregohet nga raportet e shumë organizatave ndërkombëtare dhe institucioneve të pavarura, si dhe hulumtimet e shumta në sektorin joqeveritar (Rrjeti i Grave të Kosovës, raporti vjetor 2021, 2021 Raportet e vendit mbi praktikën e të drejtave të njeriut: Kosovë, Raporti vjetor – UN Women 2021, GJENDJA E TË DREJTAVE TË NJERIUT TË

⁴ Fahreta F. BRAŠNJIĆ Bojan N. ŠEVO „THE POSITION OF WOMAN IN SOCIETY THROUGH HISTORY,,

⁵ LAW No. 05/L -020 ON GENDER EQUALITY, Article 6 Special measures

BOTËS – Raporti Vjetor i Amnesty International 2021/22). Diskriminimi indirekt konstatohet nga të dhënat dhe treguesit në të gjitha fushat e matura nga Indeksi Evropian i Barazisë Gjinore: orët e punës, disponimi i parave, njohuritë, konsumi i kohës, ndarja e pushtetit dhe statusi shëndetësor. Prandaj, është fakt se patriarkalizmi, por edhe stereotipat dhe paragjykimet, qartazi ende e përshkojnë fuqishëm dhe i bëjnë presion shoqërisë sonë – zakoneve dhe sjelljeve të qytetarëve dhe institucioneve.

Në pjesën cilësore të hulumtimit, në një nga intervistat, u theksua se stereotipi që supozon se aftësitë e grave dhe burrave janë të ndryshme, është ndoshta një nga problemet më të mëdha në shoqërinë tonë. Çështja e roleve dhe stereotipeve të rreme gjinore është një nga sëmundjet më të rrezikshme shoqërore. Prandaj, bëhet e qartë se ne nuk mund t'i thyejmë themelet e tilla të sistemit për sa kohë që kolektivisht mohojmë ndikimin e tij në jetën e përditshme të shoqërisë sonë.

Gjatë fokus grupeve, pjesëmarrësit kanë vënë re se seksizmi dhe stereotipet gjinore në dëm të grave janë të pranishme në media, materiale edukative dhe deklarata publike. Është e vështirë të luftosh kundër tyre, sepse ato janë të rrënjosura në perceptimin patriarkal të roleve të grave dhe burrave dhe sepse një numër i konsiderueshëm i grave dhe burrave ende i pranojnë ndarjet e tilla si konvencionale. Kjo, në këmbim, krijon pakënaqësi tek gratë, sepse një sistem i tillë mund të shihet si një fenomen absolutisht i panatyrshëm.

“95% e grave në Ballkan janë mësuar dhe edukuar se roli i tyre në shoqëri është të shërbejnë, të gatujnë, të lajnë, të lindin dhe të kujdesen për të tjerët. Në të kundërt, djemtë janë mësuar dhe edukuar se funksioni i tyre është të shërbehen, të sigurojnë, të jenë të fortë, të mendojnë, të bëjnë strategji dhe të planifikojnë. Themelet e tilla të shoqërisë kërkojnë dominimin e mashkullit duke përdorur të gjitha mjetet e nevojshme, dhe për këtë arsye ne shohim se dhuna ndaj grave në masë të madhe mbështetet, promovohet, falet ose neglizhohet”.

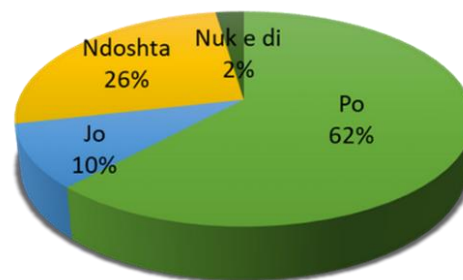
Një grua nga veriu i Kosovës

Roli i medias

Më shumë se gjysma e të anketuarve, 62%, besojnë se mediat dhe fushatat mediale mund të kontribuojnë në rritjen e përfshirjes së grave në administratën publike në Kosovë, ndërsa një përqindje dukshëm më e vogël (10%) mendojnë se mediat nuk kanë asnjë rol në përmirësimin e përfshirjes së grave në jetën publike në Kosovë.

Fuqia mediale është jashtëzakonisht e madhe dhe jo shumë e përgjegjshme. Me fjalë të tjera, nëse fitimi dhe reklamat, si dhe shtypi tabloid, janë ato që sjellin më shumë shikime, komente dhe shpërndarje, shembujt pozitivë vijnë si befasi ose nuk dalin në pah nga tabloidet dhe lajmet tabloidiqe. Nëse ndërgjegjësimi i qytetarëve do të vihej në një gjendje të tillë që përveç tabloideve të lexonin pak më shumë media apo revista informative apo alternative, imazhi i gruas dhe realiteti ynë shoqëror do të ishte ndryshe.

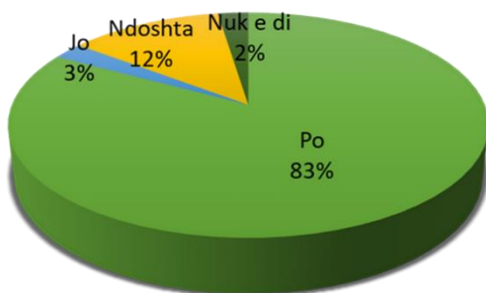
A mendoni se mediat dhe fushatat mediale mund të kontribuojnë në rritjen e përfshirjes së grave në administratën publike në Kosovë?

Në mënyrë të ngjashme, konkluzionet e nxjerra nga ky hulumtim bazohen në analizën e hulumtimit cilësor, tregojnë se të anketuarit pajtohen se roli i medias është vendimtar dhe se fushatat mediale nuk i promovojnë gratë në pozita udhëheqëse në kuptimin e vërtetë. Kur raportohet për femrat e suksesshme, fakti është se media është më e fokusuar tek pamja e jashtme e femrave, ndërsa kualifikimi profesional mbetet në plan të dytë. Përkatësisht, pjesëmarrësit u pajtuan që mediat mund të kontribuojnë në rritjen e përfshirjes së grave në sistemin publik të Kosovës, por vetëm nëse raportimi është i saktë, i ndjeshëm ndaj gjinisë dhe jo degradues për gratë. Përsëri, pjesëmarrësit theksuan se media është forca e shtatë dhe mund të ndikojë në pozitën e qytetarëve në Kosovë dhe opinionin publik në përgjithësi.

Burrat & Barazia Gjinore

A mendoni se burrat duhet të përfshihen më shumë në promovimin e barazisë gjinore?

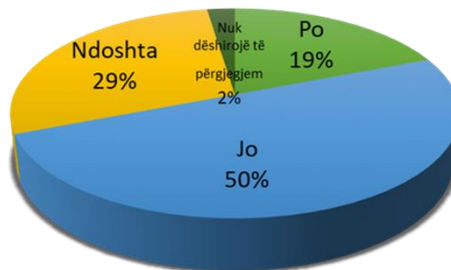

82% e të anketuarve janë përgjigjur se burrat duhet të përfshihen më shumë në promovimin e barazisë gjinore, që do të thotë se të anketuarit besojnë se roli i burrave në trajtimin e kësaj çështje është vendimtar. Një hap përpara do të jetë kur burrat të pranojnë gratë si homologe të barabarta ndoshta, në të gjitha aspektet sociale dhe ekonomike. Është e qartë se është bërë shumë për këtë çështje, por ende ka stereotipe dhe paragjykime se gratë dhe burrat kanë aftësi të ndryshme.

Gjetjet e anketës janë të ndërlidhura me hulumtimin sasior pasi pjesëmarrësit e fokus grupit dhe të intervistuarit u pajtuan se është thelbësore të organizohen lloje të kurseve për këtë temë dhe të përfshihen të rinjtë, veçanërisht burrat. Gjithashtu, pjesëmarrësit mendojnë se qëndrimi stereotipizues ndaj grave është ende i përhapur, veçanërisht tek brezat e rinj, gjë që është veçanërisht shqetësuese. Për më tepër, ata besojnë se ne si shoqëri duhet të organizojmë më shumë diskutime publike për këtë temë, ta shtjellojmë dhe trajtojmë dhe të punojmë me të rinjtë që në fillim pasi që ndryshimet ndodhin tek çdo individ, ata nisin nga vetja. Duhet t'i kushtojmë vëmendje të veçantë mënyrës sesi rriten djemtë për të eliminuar marrëdhëniet e pushtetit dhe dhunën.

Gjysma e të anketuarve, 50%, mendojnë se burrat nuk i pranojnë gratë si homologe të barabarta në fushën e policisë, gjyqësorit dhe veçanërisht politikës, ndërsa 19% janë përgjigjur se po. Në pjesën cilësore të hulumtimit, gjatë fokus grupit me gra të punësuar në polici, u konstatua se në mjedisin e tyre të afërt ende ekziston diskriminimi gjatë punës dhe kur caktohen në ndonjë punë të caktuar dhe se është shumë e vështirë të avancohet si dhe të ushtrorë të drejtat e tyre.

Sipas jush, a i pranojnë meshkujt sinqerisht femrat si konkurren të barabarta në fushën e policisë, gjyqësorit dhe veçanërisht politikës?

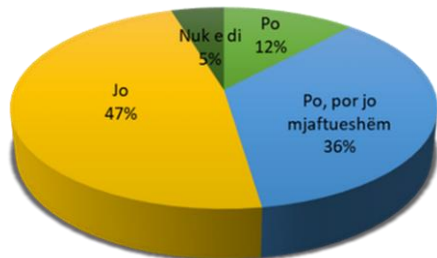

Gjatë fokus grupeve, pjesëmarrësit ndanë një shembull konkret nga praktikatat e tyre dhe ranë dakord se ishte veçanërisht e vështirë të aplikohet për një pozicion specifik, sepse kolegët e tyre meshkuj mendojnë se nuk ishin të gatshëm dhe të aftë për të kryer detyra të caktuara. Të pranishmit theksuan gjithashtu se një mosbesim i tillë ndaj kolegëve të tyre i inkurajon edhe më shumë dhe i shtyn përpara

sepse janë të bindur se gratë janë shumë më të mira në kryerjen e detyrave policore. Për më tepër, ata deklaruan se janë shumë të pakënaqur me numrin e grave në pozita udhëheqëse në polici, sepse janë vetëm dy ose tre dhe se të gjitha punët e tyre e bëjnë në mënyrën më të mirë të mundshme.

Nga ana tjetër, duke biseduar me gratë nga sfera të tjera të jetës publike u krijua përshtypja se ato janë të kënaqura me qëndrimin dhe trajtimin që marrin nga kolegët e tyre meshkuj. Sipas bashkëbiseduesve

A mendoni se është arritur barazia gjinore në shoqërinë tonë, që nënkupton pjesëmarrje të barabartë në të gjitha fushat e jetës?

tanë, kolegët e tyre meshkuj i pranojnë sinqerisht, janë të gatshëm të ndajnë një pozicion të barabartë dhe i presin me entuziazëm të sinqertë dhe mbështetje të hapur. Kjo ka të bëjë me gratë që punojnë në institucionet gjyqësore dhe ato të përfshira në politikë.

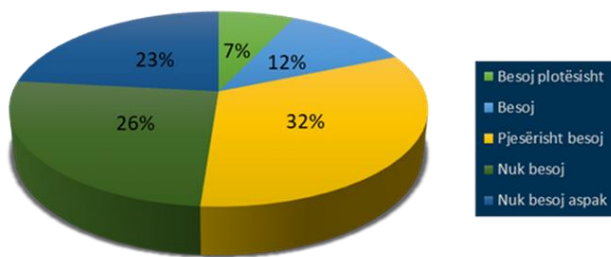
Siç shihet në grafikonin, rezultatet e marra nga anketa tregojnë se pothuajse gjysma e të anketuarve, ose 47%, besojnë se barazia gjinore, që nënkupton pjesëmarrje të barabartë në të gjitha fushat e jetës, nuk arrihet në shoqërinë tonë, ndërsa 36% mendojnë se është, por jo në masë të mjaftueshme. Vetëm 12% e të anketuarve

besojnë se është arritur barazia gjinore, ndërsa 5% e të anketuarve nuk e dinin përgjigjen e kësaj pyetjeje.

Përgjigjet e tilla përputhen me hulumtimin cilësor dhe rezultatet e marra, pasi që të anketuarit theksuan se ratifikimi i konventave ndërkombëtare ka ndodhur por është zbatuar në mënyrë të pamjaftueshme dhe zbatimi i tyre nuk është i kënaqshëm. Të anketuarit shtuan se ishin kryesisht të pakënaqur me mungesën e zbatimit të duhur të Konventës së Stambollit të Këshillit të Evropës për parandalimin dhe luftimin e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje dhe me zbatimin e Konventës së ratifikuar nga Kosova, veçanërisht lidhur me të gjitha format e dhunës me bazë gjinore, jo vetëm dhuna në familje. Prandaj, korrniza ligjore ekziston; megjithatë, institucionet kompetente nuk i përmbahen asaj. Prandaj, është e nevojshme të zgjerohen përpjekjet për të rritur ndërgjegjësimin për stereotipet gjinore, dhe efektet dhe pasojat e diskriminimit ndaj të cilave janë të ekspozuara gratë. Ratifikimi i traktateve ndërkombëtare, në radhë të parë i Konventës për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave, duhet të garantojë jo vetëm rregullin e barazisë së burrave dhe grave në lidhje me detyrimet ligjore ose normative, por edhe të garantojë zbatimin praktik të këtij parimi. Për të arritur barazinë aktuale 'de facto' gjinore, ne duhet të marrim masat e duhura për të eliminuar diskriminimin e drejtpërdrejtë dhe të tërthortë. Ne duhet të diskutojmë më tej zbatimin e ligjit për të parandaluar viktimizimin fillestar dhe dytësor të grave tashmë të diskriminuara. Vetëm në këtë mënyrë mund të përmirësojmë dhe sigurojmë sundimin e ligjit në veri të Kosovës.

Pjesëmarrësit janë tërhequr edhe nga fakti se diskriminimi është i pranishëm kur flitet për hendekun gjinor të pagave për të njëjtën punë të kryer. Fakti është se Ligji për parandalimin e diskriminimit parashikon që secili ka të drejtë në pagë të barabartë për punë me vlerë të barabartë. Pjesëmarrësit ranë dakord se ndonjëherë ndodh që burrat dhe gratë marrin paga të ndryshme për të njëjtën punë. Ose për të bërë punë shtesë pa u paguar. Prandaj, pjesëmarrësit besojnë se ka shumë probleme në këtë drejtim dhe se zgjidhja e tyre është e nevojshme sepse vetëm së bashku, të barabartë, kompetentë dhe plotësisht të aftë mund të kontribuojmë në prosperitetin e përgjithshëm!

A besoni se përvoja e punës dhe kualifikimet profesionale apo disa kritere të tjera luajnë një rol vendimtar në punësim?

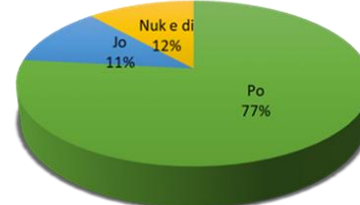
Gratë dhe punësimi

Rezultatet e paraqitura në grafikë tregojnë se 32% e të anketuarve pjesërisht besojnë se përvoja e punës dhe kualifikimi profesional luajnë një rol vendimtar në punësim. Sipas të dhënave të marra, 26% nuk besojnë dhe mendojnë se disa kritere të tjera janë të rëndësishme gjatë punësimit, ndërsa 12% janë shprehur se besojnë se përvoja dhe kualifikimi janë vendimtare

Në mënyrë të krahasueshme, të anketuarit e hulumtimit cilësor konsiderojnë se diploma është ende e vlerësuar dhe vendimtare për punëdhënësit gjatë punësimit. Megjithatë, ata gjithashtu besojnë se një grua duhet të duket përfaqësuese nëse është në një pozicion të lartë. Në veçanti, mendohet se është thelbësore që një grua, përveç një diplome, të dijë të komunikojë me të tjerët, të ketë një qëndrim të këndshëm, miqësor, të zgjojë një ndjenjë të këndshme tek të tjerët, t'i bëjë të tjerët të ndihen të respektuar dhe të vlerësuar në komunikimin me të. Një grua inteligjente dhe elokvente është përfaqësuese e çdo punëdhënësi. Sipas bashkëbiseduesve tanë, pamja fizike është në plan të dytë sepse çdo femër nëse i ka të gjitha këto cilësi të mëparshme është e bukur pa u diskutuar më tej. Një problem shumë më i madh në këtë rajon është punësimi i bazuar në lidhjet politike, sociale apo familjare, gjë që është e pakënaqur jo vetëm për gratë, por edhe për burrat. Megjithatë, kjo është një temë tjetër me të cilën duhet të merremi si shoqëri.

Siç shihet në grafikun e mëposhtëm, të dhënat e marra tregojnë se 77% e të anketuarve besojnë se prindërimi ndikon në punësimin e grave, gjë që është në përputhje me të dhënat dhe rezultatet që kemi marrë në pjesën cilësore të hulumtimit. Një numër i vogël i të anketuarve (11%) janë përgjigjur se prindërimi nuk ndikon në procesin e punësimit, ndërsa 12% nuk e dinë përgjigjen e kësaj pyetjeje.

A ndikon prindërimi në punësimin e grave?

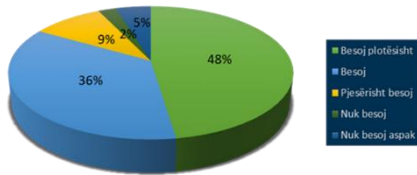

Gjegjësisht, kur u diskutua për ndikimin e prindërimit në punësimin e grave, si dhe rëndësinë e mbështetjes së familjes dhe mjedisit të afërt, pjesëmarrësit u pajtuan se këta janë faktorët kryesorë që kanë një ndikim të madh në gatishmërinë e grave për t'u angazhuar në biznes, veçanërisht në jetën publike në Kosovë. Një nga shembujt kryesorë të këtij lloji të pengesave është fakti që punëdhënësit i konsiderojnë gratë me fëmijë jo fleksibël, sepse ato shpesh duhet të jenë në pushim mjekësor ose pushim të rregullt. Gjithashtu, gjatë intervistave për punë, gratë pyeten më shpesh për statusin martesor dhe prindëror, krahasuar me burrat. Pjesëmarrësit vunë në dukje gjithashtu se legjislacioni është i keq, sepse gratë kanë pushim të lehonisë që absolutisht nuk respektohet, gjë që e bënë të vështirë zgjerimin e familjes.

“Nëse një grua dëshiron një familje të madhe, ajo do të duhet të heqë dorë nga karriera e saj e biznesit. Prandaj, ose familja ose karriera e biznesit do të vuajë.”

Një grua nga veriu i Kosovës

A besoni se mbështetja e familjes dhe mjedisit të afërt është një nga faktorët kyç që do të ndikonte në punësimin më të madh të grave?

Sipas Ligjit të Punës, 6 muajt e parë të pushimit të lehonisë paguhen nga punëdhënësi me kompensimin prej 70% të pagës bazë, ndërsa 3 muajt në vijim paguhen nga qeveria e Kosovës me kompensimin prej 50% të pages mesatare. Gruaja ka të drejtë, sipas këtij ligji, të vazhdojë pushimin e lehonisë edhe për 3 muaj të tjerë pa pagesë; megjithatë, në praktikë, është krejt ndryshe. Sipas bashkëbiseduesve tanë, një numër i vogël i punëdhënësve në veri të Kosovës janë të gatshëm të presin punëtorët edhe më

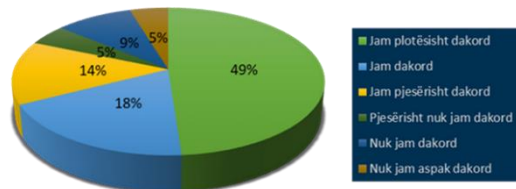
shumë se tre muaj pas lindjes. Pas tre muajsh pushim të lehonisë, eprorët ose i ofrojnë nënës një mundësi për t'u kthyer në punën e saj ose, shumë shpesh, e zëvendësojnë atë me një punëtoreshë tjetër. Në këtë kuptim, gratë nuk kanë mbrojtjen dhe mbështetjen e duhur për të garantuar se të drejtat e tyre do të mbrohen në mënyrë gjithëpërfshirëse edhe nëse vendosin të krijojnë familjet e tyre ose t'i zgjerojnë ato. Dhe kjo është një çështje që duhet punuar në radhë të parë për të arritur mbrojtjen 'de facto' të gruas dhe të njësisë bazë të çdo shoqërie - familjes.

Shumica e të anketuarve mendojnë se mbështetja e familjes dhe mjedisit të afërt është një nga faktorët kryesorë që do të ndikonte në punësimin më të madh të grave.

Rezultatet nga fokus grupet dhe intervistat konfirmojnë këtë gjetje. Pjesëmarrësit ranë dakord që nëse një grua dëshiron të jetë shumë e suksesshme, ajo duhet të vendosë se çfarë është më e rëndësishme për të në atë moment - familja apo karriera. Kështu, nuk ka ekuilibër - një "shkallë" do të mbizotërojë pak më shumë. Në një moment, një grua duhet t'i përkushtohet më shumë punës, sepse përgjegjësitë e kërkojnë, por më pas, gjatë gjithë kohës, ajo do t'i përkushtohet më intensivisht familjes dhe fëmijëve. Është një rreth vicioz në të cilin rëndësia e familjes dhe e punës ndryshon. Më tej, pjesëmarrësit ranë dakord se si burrat ashtu edhe gratë kanë nevojë për ndihmën, mirëkuptimin, mbështetjen dhe besimin e bashkëshortëve dhe familjes së tyre kryesore. Është pak më e vështirë për gratë - ato kanë nevojë për makineri të tëra për të pasur sukses.

Siç mund të konkludohet nga grafiku, shumica e të anketuarve mendojnë se grave nuk u janë dhënë mundësi të mjaftueshme për të dëshmuar se janë të afta për të qenë në pozita udhëheqëse. Kjo mbështetet nga fakti se 49% e të anketuarve janë përgjigjur se pajtohen plotësisht me deklaratën, 18% janë përgjigjur me "pajtohem" ndërsa 14% janë pjesërisht dakord me të.

A mendoni se grave nuk u janë dhënë mundësitë e mjaftueshme për të dëshmuar se janë të afta për të qenë në poste drejtuese?

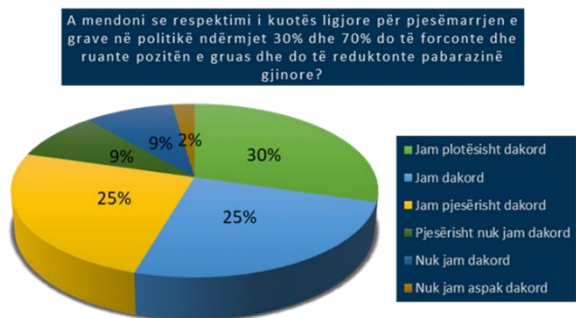

Në këtë drejtim, kërkimi cilësor dhe sasior përkojnë pasi të anketuarit ranë dakord se për shkak të pozitës së diskriminuar të gruas në vendin tonë, të gjithë janë njësoj përgjegjës, qytetarë, sektorët qeveritarë dhe joqeveritarë, si dhe institucionet dhe organizatat. Është e diskutueshme se deri në çfarë mase gratë kanë pushtet në sferat më të rëndësishme të shoqërisë - sa janë të përfshira në procesin e vendimmarrjes dhe sa hapësirë u jepet de facto për të treguar se janë mjaft të afta për të marrë pjesë në këto procese. Pjesëmarrësit u pajtuan se si shoqëri duhet të merremi me këtë çështje edhe më tej. Ne duhet t'i paraqesim gratë si vendimmarrëse dhe të krijojmë terren adekuat për të ndikuar në të

gjitha sferat ekonomike dhe sociale në mënyrë që të presim rezultate konkrete në avancimin e barazisë gjinore.

Hulumtimi cilësor gjithashtu tregon se të anketuarit besojnë se gratë në veri të Kosovës kanë njohuri dhe përvojë të mjaftueshme dhe, në të njëjtën kohë, shumë energji dhe entuziazëm, si dhe kohë të mjaftueshme përpara për të bërë diçka të dobishme për të gjithë shoqërinë. Megjithatë, të anketuarit theksuan se ne nuk duhet të jemi të kënaqur me mënyrën se si gratë shikohen në komunitetin tonë, sikur vetë gratë nuk duhet të jenë të kënaqura me atë se sa mund të bëjnë sepse mund të bëjnë shumë por nuk janë të vetëdijshme për këtë.

Në pyetjen, nëse respektimi i kuotës ligjore për pjesëmarrjen e grave në politikë në raportin 30% me 70% do të ndikonte në forcimin dhe ruajtjen e pozitave të grave dhe uljen e pabarazisë gjinore, shumica e të anketuarve janë dakord, pjesërisht ose plotësisht (80%).

Këtë e dëshmon fakti se gratë janë angazhuar në punën e organizatave publike vetëm sepse ligji kërkon dhe obligon institucionet që të punësojnë politikisht 30% të grave. Prandaj, nëse nuk do të kishte legjislacion detyrues, gratë me siguri nuk do të ishin politikisht aktive.

Në mënyrë të ngjashme, gjatë fokus grupit dhe intervistave, të anketuarit theksuan se paragjykimet janë veçanërisht të dukshme kur flitet për gratë e angazhuara politikisht.

“Paragjykimet në baza gjinore janë më të rrezikshme në këtë aspekt jo vetëm për shkak të angazhimit të pamjaftueshëm të grave, por edhe për shkak se politika dhe shfaqja publike e pozitës politike konsiderohen më së shumti detyrë e burrit, duke i shënuar burrat si “të lindur” për funksione politike, ndërsa gratë nuk kanë të drejtë të kryejnë këtë funksion.”

Një grua nga veriu i Kosovës

Gjithashtu, pjesëmarrëset besojnë se këto kuota kanë rezultuar që disa gra të arrijnë në këtë pozicion vetëm për të përmbushur kuotën ligjore, pavarësisht arsimit apo ekspertizës së tyre, gjë që është në dëm të atyre grave që do ta kryenin këtë punë me ndërgjegje dhe përkushtim.

Kur bëhet fjalë për arsyet e mosrespektimit të kuotës për përfaqësimin gjinor, sipas të dhënave të marra, 38% e të anketuarve mendojnë se zbatimi i Ligjit për Barazi Gjinore është i pamjaftueshëm, 26% mendojnë se mosrespektimi është për shkak të stereotipeve dhe paragjykimeve. 22% i janë përgjigjur mesimit patriarkal, ndërsa 14% e të anketuarve mendojnë se arsyeja është angazhimi joadekuat i grave.

Rezultatet e marra nga fokus grupet dhe intervistat tregojnë se praktika e zbatimit të politikave, përfshirja më e madhe e institucioneve shtetërore, respektimi i ligjeve dhe kornizave ligjore dhe zbatimi

më i fortë dhe më i mirë i Ligjit për Barazi Gjinore janë të nevojshme për të reduktuar diskriminimin gjinor. Fakti është se asnjë segment i shoqërisë nuk mund të shihet i izoluar nga të tjerët, sepse ka një ndërvarësi të fortë mes tyre. Funkcionimi i harmonizuar i sistemit shoqëror është një garanci që gratë do të fuqizohen për të marrë pjesë në jetën socio-politike - sigurisht, sipas afiniteteve të tyre.

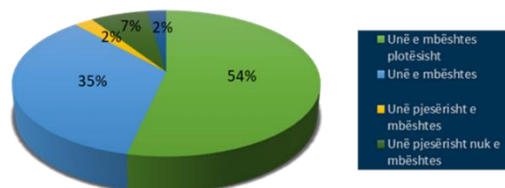
Gratë në Polici

Siç shihet në grafikon, të dhënat e marra tregojnë se numri më i madh i të anketuarve mbështesin pjesëmarrjen më të madhe të grave në polici, ku rreth 54% e të anketuarve janë shprehur se e mbështesin plotësisht dhe 35% e mbështesin këtë praktikë.

Sipas zyrtareve policore të gjinisë femërore, në Kosovë, kjo është gjendja aktuale në jetën publike të Kosovës, nëse merret parasysh fakti se femrat janë më të vetëdijshme se meshkujt dhe më të vëmendshme ndaj vetëmbrojtjes dhe mbrojtjes së të tjerëve, gjë që ndikon në sjelljen e tyre në punë. Kjo lidhet me rezultatet e marra nga hulumtimi cilësor.

“Në ditët e sotme, një numër dukshëm më i vogël i qytetarëve besojnë se zbatimi i ligjit është një profesion mashkullor dhe në këtë kuptim thyhen paragjykimet. Këmbëngulja e grave në këtë segment të punës publike ka treguar se sa të afta janë ato për ta bërë këtë punë, e cila me siguri është bërë shoqërisht e pranueshme nga qytetarët.”

A e përkrahni pjesëmarrjen më të madhe të grave në polici?

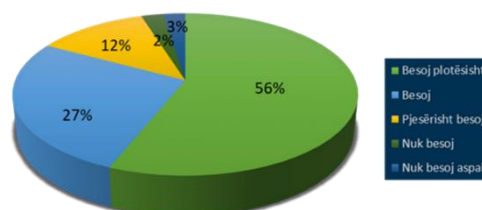

Një grua nga veriu i Kosovës

Grafiku i mëposhtëm tregon se shumica e të anketuarve besojnë se gratë janë mjaft të kualifikuara për të qenë aq të mira në kryerjen e detyrave policore sa burrat.

Kjo mbështetet nga përqindja e atyre që besojnë se gratë janë mjaft të mira dhe profesionale në kryerjen e funksionit të punonjësit të policisë (56% besojnë plotësisht, 27% besojnë).

A besoni se gratë janë mjaft të kualifikuara për të qenë po aq të mira sa burrat në polici?

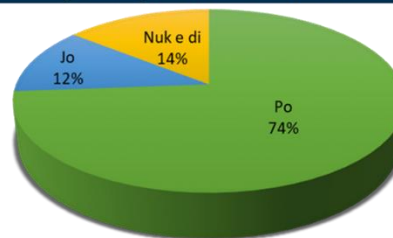

Në pjesën cilësore të hulumtimit, të anketuarit u pajtuan se fakti është se është kërkuese që gratë të depërtojnë dhe të arrijnë pozita udhëheqëse në shumë profesione dhe sfera të tjera të punës, jo vetëm kur flasim për punët e brendshme. Ajo që është specifike për policinë është se paragjykimet dhe stereotipet për profesionin e policisë si ekskluzivisht mashkull dhe perceptimin e femrave si gjininë "më të dobët" janë ende të rrënjësura thellë në shoqërinë tonë. Shpesh, gratë nuk janë mjaft të vetëdijshme për gjininë dhe nuk janë të vetëdijshme për mundësitë e tyre, por as nuk inkurajohen të luftojnë për poste më të larta. Megjithatë, sipas grave nga policia, puna e policisë është një profesion i nderuar dhe njerëzor, që nuk është thjesht një punë apo profesion, por një angazhim i përhershëm jetësor për të bërë mirë dhe gratë duhet të jenë ndër të tjera në krye të këtij profesioni, sipas Ligjit për Barazi Gjinore.

Gratë në politikë

Sipas të dhënave të anketës, shumica dërrmuese e të anketuarve, ose 74%, mendojnë se shoqëria në Kosovë ende beson se politika është profesion mashkullor dhe se kjo është një nga arsyet e nënpërfaqësimit të grave në proceset vendimmarrëse. Një përqindje e vogël e të anketuarve (12%) janë përgjigjur negativisht në këtë pyetje, ndërsa 14% nuk e dinin përgjigjen.

Sipas mendimit tuaj, a e konsideron ende shoqëria në Kosovë politikën si profesion kryesisht të meshkujve dhe a është kjo një nga arsyet e nënpërfaqësimit të grave në proceset vendimmarrëse?

Këto të dhëna janë në korrelacion me pjesën cilësore të hulumtimit, ku të anketuarit e kanë pranuar këtë si fakt.

“Realiteti ynë shoqëror është i tillë që liderët dhe përfaqësuesit e partive politike ofrojnë më shumë mbështetje për anëtarët meshkuj të partive politike dhe politikanë sesa për gratë politike. Përveç kësaj, më shumë përpjekje janë investuar në prosperitetin e anëtarëve meshkuj të partive politike dhe politikanët në përgjithësi kanë më shumë mbështetje gjatë procesit zgjedhor.”

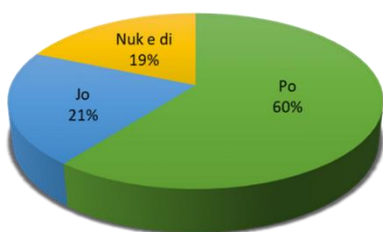
Një grua nga veriu i Kosovës

Prandaj, kjo është arsyeja kryesore pse politikanët vijnë më të gatshëm në skenën politike apo publike të Kosovës, kështu që kanë më shumë gjasa të kenë karriera politike më të gjata, më të vlerësuar dhe të begata dhe të jenë më aktivë politikisht.

Në përgjithësi, politika konsiderohet të jetë një fushë e dominuar nga meshkujt. Stereotipet gjinore, besimi i gabuar se burrat janë liderë superiorë dhe mungesa e mbështetjes politike janë disa nga arsyet që pengojnë ose pengojnë në mënyrë aktive vendosjen e grave në poste drejtuese, sipas grave që kanë karrierë aktive politike.

Sot, fusha e politikës është e përcaktuar shumë ngushtë, prandaj njerëzit mendojnë menjëherë për një qeveri të zgjedhur zyrtarisht. Siç u vërejt nga pjesëmarrësit në pjesën cilësore të hulumtimit, "politika" në përgjithësi përfaqëson dhe përfshin të gjitha mënyrat e pjesëmarrjes në vendimmarrje në komunitet dhe shoqëri.

A mendoni se kjo është arsyeja pse gratë kanë karrierë më të shkurtër politike?

60% e të anketuarve besojnë se fakti që shoqëria në Kosovë ende e konsideron politikën si profesion mashkullor është arsyeja pse femrat kanë karrierë më të shkurtër politike dhe kjo është ndoshta përgjigja më e habitshme nëse e shikojmë të gjithë hulumtimin.

Të dhënat e marra nga hulumtimi sasior përputhen plotësisht me ato të të anketuarve të hulumtimit cilësor, ku të anketuarit kanë theksuar se politika ka qenë gjithmonë fusha më kritike për punën, punësimin, respektimin e karrierës dhe ngritjen e tyre dhe se diskriminimi ka qenë gjithmonë më i dukshëm në këtë sferë. Më tej ata theksuan se asgjë

nuk ka ndryshuar, pasi gratë në politikë janë ende të detyruara të dëshmojnë veten para shoqërisë në të cilën jetojnë.

Përveç kësaj, pjesëmarrësit theksuan se bota ka nevojë për një numër të barabartë të grave udhëheqëse si dhe burrave, sepse gratë politike janë të gatshme të marrin pjesë në diskutime dhe të krijojnë bashkëpunim me ekspertë, të jenë të përgjegjshme kur flasin për çështje që janë vendimtare për jetën e tyre në veri të Kosovës. Në planin afatgjatë, kjo do të kontribuonte në përparimin ekonomik, transparencë dhe fleksibilitet, si dhe që gratë politike të punojnë në komunikim më të qartë, më të qëndrueshëm dhe të ushqejnë vlera të tilla si bashkëpunimi dhe ndjeshmëria.

Gratë në Gjyqësor

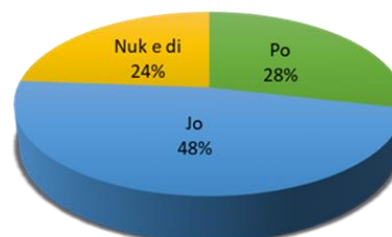

Siç mund të shihet në grafik, shumica e të anketuarve në veri të Kosovës besojnë se sundimi i ligjit do të përmirësohej nëse gratë do të ishin më të përfaqësuara në gjyqësor (33% e të anketuarve janë pajtuar plotësisht, ndërsa 22% e të anketuarve janë përgjigjur me "pajtohem" dhe 21% e të anketuarve u përgjigjën, "Pjesërisht dakord").

Këto përgjigje nuk janë befasuese, pasi që përqindja e grave përgjegjëse në gjyqësor është mjaft e kënaqshme. Për më tepër, tregimi i pranuar përgjithësisht rajonal i shoqërisë është se gratë duhet të tërhiqen kur kanë mundësi të shprehin pikëpamjet dhe opinionet e tyre, që është rasti kur marrim si shembull gratë gjyqtare ose prokurore. Qëndrim të ngjashëm kanë edhe të anketuarit e pjesës cilësore të hulumtimit, të cilët njëzëri theksojnë se është veçanërisht e vështirë të jesh bartës i ndryshimeve pozitive në gjyqësor sepse paragjykimet dhe stereotipet kanë ndikim vendimtar në pozitën dhe sjelljen e gruas. Tutje, të anketuarit mendojnë se grave nga gjyqësori duhet t'u jepet më shumë hapësirë sepse besojnë se gratë mund të paraqesin para publikut çështje të ndryshme që synojnë forcimin e të drejtave të grave, por edhe forcimin e sundimit të ligjit në përgjithësi, nga perspektiva gjinore. Në fund të fundit, ata besojnë se gratë e shquara që në një farë mënyre janë të dukshme dhe aktive në skenën publike të Kosovës janë modele për "gratë e zakonshme".

Pothuajse gjysma e të anketuarve, 48%, mendojnë se gratë dhe burrat nuk kanë të njëjtat kushte për avancim në gjyqësor. 28% janë përgjigjur se po, ndërsa 24% e qytetarëve nuk e dinë përgjigjen e kësaj pyetjeje. Në bazë të përgjigjeve të pjesëmarrësve të anketuar të cilët janë aktualisht të punësuar, mund të konstatohet se meshkujt kanë më shumë përfitime dhe privilegje në punë sesa femrat. Prandaj, shumica e punëdhënësve nuk i trajtojnë në mënyrë të barabartë punonjësit gra dhe burra, kështu që është më e vështirë për gratë të avancojnë në çdo sferë të jetës publike, duke përfshirë gjyqësorin, pavarësisht se sa të arsimuara, të afta dhe sa janë me përvojë.

Sipas jush, a i kanë gratë dhe burrat kushte të njëjtat për të avancuar në gjyqësor?

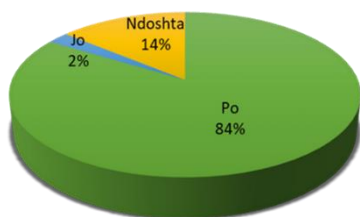
Rrjedhimisht, të anketuarit e komponentës sasiore të hulumtimit u pajtuan me këtë rishpërndarje të përqindjes totale të përgjigjeve, duke theksuar se në veri të Kosovës krijohet përshtypja se pabarazia gjinore në gjyqësor ka të bëjë me meshkujt. Megjithatë, ky nuk është rasti. Sipas raportit zyrtar të Gjykatës Themelore në Mitrovicë, femrat janë shumicë në gjyqësorin në Mitrovicën e Veriut. Struktura e numrit të personelit të angazhuar në punë është si më poshtë: 80 gra dhe 64 burra.

“Shumë gra në gjyqësor e shtyjnë krijimin e familjes dhe mëmësinë për shkak të karrierës së tyre, madje disa vendosin të mos kenë fëmijë. Nga ana tjetër, në organet e drejtësisë ka shumë nëna beqare, gra që kujdesen për familje e të moshuarit.”

Një grua nga veriu i Kosovës

Prandaj, gratë nuk kanë të njëjtat kushte për avancim si gjyqtarët meshkuj, të cilët nuk ballafaqohen me shumë sfida private, sepse në gjyqësor avancohen në bazë të rezultateve të punës dhe notave të marra në bazë të Rregullores për vlerësimin e punës së gjyqtarëve.

A do ta mbështesnit ju personalisht iniciativën që gratë të mbajnë poste drejtuese në polici, gjyqësor dhe politikë?

Sipas përgjigjeve të mëparshme, përqindja prej 84% e të anketuarve që do të mbështesnin që të ketë më shumë gra në poste drejtuese në polici, gjyqësor dhe politikë është një hap i madh përpara, një erë pas shpine dhe një vizion për një të ardhme më të ndritur.

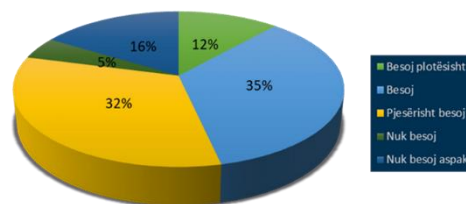
Gjithashtu, sipas bisedave me gratë e anketuara të kësaj analize, vajzat dhe gratë janë më të përkushtuara dhe më sistematike në punën e tyre. Kur bëhet fjalë për aspektet e hulumtuara përmes kësaj analize, gratë kanë treguar se

duan të merren me sundimin e ligjit, zbatimin e kornizave legislative, sigurimin e respektimit të dispozitave zakonore duke parandaluar shqetësimet e rendit dhe qetësisë publike dhe vendosjen e paqes aty ku ajo është trazuar në një shkallë më të madhe, duke përfaqësuar zërin e përbashkët të të gjitha grave në politikë dhe duke paraqitur pozicionin e tyre politik pa frikë se do të dënohen. Kjo është arsyeja pse të anketuarit bien dakord për një gjë si në hulumtimin cilësor ashtu edhe në atë sasior - grave duhet t'u jepen më shumë mundësi dhe më shumë hapësirë sepse gratë mund të udhëheqin ndryshimin e shoqërisë sonë patriarkale në një shoqëri më gjithëpërfshirëse.

Siç mund të shihet në grafikonin, shumica e të anketuarve besojnë se mund të bëhet një lloj progresi në pozitën e grave në 5 vitet e ardhshme.

Kjo nënkupton më tej se çelësi i suksesit të grave është të jenë të bashkuara dhe në harmoni, të kalojnë nga fjalët në vepra, të mbështesin, të ndihmojnë, të plotësojnë njëra-tjetrën dhe të avokojnë për legjislacion më të mirë. Kur diçka parashikohet me ligj - atëherë mund të jetë e suksesshme. Është gjithashtu e rëndësishme të theksohet se çdo grua duhet të përpiqet të arrijë ambiciet e saj, të besojë në vetvete dhe të kontribuojë në komunitet në mënyra të ndryshme, sepse nuk ka asnjë formulë magjike që do të fshijë stereotipet nga kokat tona.

A besoni se mund të ketë ndonjë përparim në pozitën e gruas në 5 vitet e ardhshme?

Të njëjtin mendim kanë edhe bashkëbiseduesit tanë që kanë marrë pjesë në pjesën cilësore të hulumtimit, të cilët theksojnë edhe një herë se femrat duhet të ngrenë zërin dhe theksojnë se këto janë imazhe dhe qëndrime të gabuara dhe të thjeshtuara me të cilat përballemi me shekuj. Pjesëmarrësit ranë dakord gjithashtu se ka shumë hapësirë për përmirësim në këtë fushë, veçanërisht për përmirësimin e rregulloreve, ligjeve dhe se zbatimi i vazhdueshëm i tyre është një kërkesë. Përndryshe, gjithçka është vetëm letër. Gjithashtu, zakonet e punës, qëndrimet ndaj punës dhe njohuritë nuk kanë të bëjnë fare me gjininë, moshën, kombësinë dhe këtë duhet ta kenë të gjithë, sidomos meshkujt. Gjithashtu u theksua se gratë shpesh janë të vetëdijshme se kolegët dhe eprorët e tyre ndonjëherë diskriminojnë nga injoranca ose frika, por duhet të kenë parasysh se nuk ka justifikim për diskriminim në asnjë situatë.

Konkluzionet e grave nga veriu i Kosovës për pozitën e tyre në shoqëri

Ajo që mund të konkludohet nga kjo analizë gjithëpërfshirëse, cilësore dhe sasiore, është se shoqëria në veri të Kosovës ka përparuar ndër vite. Gjatë historisë, njerëzit u mësuan se si të ndryshonin qëndrimet dhe sjelljet e tyre të vjetruara duke adoptuar njohuri të reja dhe duke i zbatuar ato në praktikë. Është bërë përparim i rëndësishëm në fuqizimin e grave, por për gratë moderne, ka ende pengesa të ndryshme për arritjen e afirmimit të plotë shoqëror. Nga njëra anë, roli i tyre si shtyllë e jetës familjare dhe shoqërore po konfirmohet vazhdimisht, por në të njëjtën kohë, ka përpjekje të shumta për t'i shtyrë gratë jashtë rrjedhës kryesore të jetës shoqërore, duke sfiduar rëndësinë, rolin dhe ndikimin e tyre në shoqëri për t'u bërë të barabartë me burrat në tregun e punës.

Një nga mënyrat për të përmirësuar pozitën e gruas në shoqëri është padyshim bashkëpunimi ndërmjet veprimeve individuale dhe kolektive në të cilat gratë vazhdimisht do të vënë në dukje rolin e tyre dhe do të kërkojnë zbatimin dhe respektimin e të drejtave të njeriut. Prandaj, fakti është se kemi arritur shumë, por jemi larg arritjes së barazisë së plotë sociale për gratë dhe burrat në këtë fushë. Njohuritë bazë për (jo)barazinë gjinore fitohen në kuadër të arsimit joformal. Sipas grave të anketuara të këtij studimi në arsimin fillor dhe të mesëm kjo temë ende nuk është trajtuar mjaftueshëm, ndërsa ndryshimet në kurrikulat universitare varen nga entuziazmi i disa profesorëve që merren me feminizmin dhe teorinë gjinore.

Është veçanërisht e rëndësishme të theksohet se çelësi i suksesit është puna me djem dhe vajza të reja që në fëmijërinë e hershme. Arsimi është vendimtar. Prindërit, gratë dhe burrat duhet të edukohen gjithashtu sepse janë ata që ndikojnë në edukimin e fëmijëve, gjë që më vonë do të ndikojë në brezin e ardhshëm. Gjithsesi, duhet të mjaftohemi me shumë iniciativa dhe veprime që po merren gjithnjë e më shumë me këtë temë siç janë kërkimet shumë të rëndësishme të bëra nga organizata joqeveritare të huaja dhe vendase, si dhe zbatimi i shumë projekteve, fushatave mediale dhe ligjeratave publike të synuara në forcimin e pozitës së gruas. Nëse vazhdohet, pas disa vitesh do të ketë një ndryshim të madh, sepse gratë në veri të Kosovës janë bërë më të vetëdijshme për diskriminimin dhe ato janë gjithnjë e më shumë përkrahëse për njëra-tjetrën. Edhe një herë, edukimi i grave është thelbësor për përparimin, pasi që është evidente se sa më i madh të jetë mjedisi, aq më i vogël bëhet hendeku.

Gratë në gjyqësor, politikë dhe polici kanë një pozicion ekskluziv që u lejon atyre të veprojnë në përputhje me të drejtat e njeriut, të ndjekin profesione të nderuara dhe humane që nuk janë thjesht një profesion, por një angazhim i përjetshëm për të bërë mirë për të gjithë komunitetin, dhe problemet në shoqëri përmes përvojës së tyre. Prandaj, ato duhet të inkurajohen që të jenë modele pozitive për gratë në shoqërinë tonë. Si komunitet, të mos harrojmë se përveç dëshirës dhe ambicieve të një gruaje, është e nevojshme edhe mbështetja e partnerëve, familjes, miqve dhe rrethinës, sepse pa inkurajimin e tyre, gjasat për sukses janë të pakta.

Bazuar në të gjitha që u thanë më sipër, mund të konkludohet se megjithëse ka një përmirësim, ne, si dhe shoqëritë në mbarë botën, kemi ende shumë për të bërë për të arritur barazinë e plotë gjinore. Është thelbësore që ne të gjithë së bashku, duke përfshirë sektorin e biznesit, të bëjmë përpjekje për t'u përmirësuar në këtë fushë. Gratë që e kanë dëshmuar veten në karrierën e tyre dhe janë të kënaqura me rezultatet e arritura nuk duhet të harrojnë kurrë se një rrugë të tillë dhe mundësinë për t'u zgjedhur në pozita drejtuese u hapën nga disa gra të tjera të guximshme nga e kaluara, të cilat treguan se

rezultatet individuale do të ndikojnë në të ardhmen e brezave. Të gjithë ne duhet të bëjmë përpjekje që do të na çojnë në kohë më të mira, më të begata dhe më të drejta, përmes përmirësimit të kornizës ligjore, zbatimit adekuat të ligjeve në përdorim, inkurajimit aktiv të rrjeteve të grave, mbrojtjes së aktivizimit dhe kundërshtimit dhe tejkalimit të paragjyqimeve të dëmshme. Është thelbësore të tregohet më shumë solidaritet, empati dhe mbështetje për gratë e tjera dhe të ulët niveli i egocentrizmit, dhe mbi të gjitha, gratë nuk duhet të jenë armiq, por mbështetje të përhershme për njëra-tjetrën, inkurajim dhe erë pas shpine.

Kjo është arsyeja pse shpresojmë dhe besojmë se ndryshimet janë të mundshme nëse investojmë kohë, përpjekje dhe edukim të mjaftueshëm në barazinë gjinore!

Rekomandim

Për qeverinë:

- Të vazhdohet praktikimi i afirmimit të drejtave të grave në ligjin dhe praktikën në fuqi.
- Sigurimi i mbështetjes më të madhe për gratë në institucionet publike në të gjitha nivelet, me mbështetje të veçantë për nënat e punësuara ndërsa fëmijët e tyre kanë nevojë për kujdes.
- Vendosja e masave specifike, të tilla si mundësia e punës nga shtëpia për nënat e reja ose puna me kohë të pjesshme.
- Qeveria e Kosovës dhe shoqatat e tjera duhet të punojnë së bashku për të promovuar rolin e gruas në shoqëri. Është thelbësore të inkurajohen gratë që të përfshihen në punën e të gjitha institucioneve, dhe është veçanërisht e nevojshme të mbështetet pjesëmarrja e grave në procesin e vendimmarrjes si në nivel qendror ashtu edhe në atë lokal. Ligjet e barazisë gjinore gjithashtu duhet të sigurohen në praktikë. Shoqëria duhet të kuptojë se roli i gruas nuk lidhet vetëm me familjen, por që gratë mund të bëjnë punë ashtu si burrat, si dhe të jenë lidere të mira në shoqëri.
- Rritja e kohëzgjatjes së pushimit të lehonisë dhe sigurimi i pagesës së plotë gjatë saj. Caktimi i më shumë posteve drejtuese për gratë, për të forcuar lidërshtipin e tyre.
- Hartimi i një legjislacioni më të ndryshëm ndaj gjinisë dhe ndryshimi i kornizës ligjore, në përputhje me nevojat e ndryshme të grave dhe burrave.
- Hartimi i programeve për të mbështetur gratë punëtore në bizneset familjare rurale dhe urbane, veçanërisht në veri të Kosovës.
- Të mundësohet garantimi i një pagese të barabartë për punëdhënësit gra dhe burra për të njëjtën punë.
- Të kërkohet zbatimi i duhur i ligjit për trashëgiminë, në mënyrë që gratë të kenë të drejtën e pjesëve të barabarta të pasurisë dhe të njëjtin pozicion në trashëgimi.
- Forcimi i të drejtave të grave në pozitat publike dhe kryerjen e funksioneve publike.
- Zbatimin 'de facto' të Ligjit për Shërbimin në Forcën e Sigurisë së Kosovës, i cili, në letër, në parim mbron të drejtat për trajtim të drejtë dhe të barabartë pavarësisht nga gjinia apo përkatësia etnike dhe ofron mundësinë për të ndjekur plotësisht karrierën dhe për të realizuar plotësisht potencialin përmes meritës bazuar në një sistem të përbashkët emërimi, avancimi dhe zhvillimi, por praktika është krejtësisht e ndryshme, veçanërisht në territorin e veriut të Kosovës.
- Kërkesa për respektim 'de facto' me Ligjin e Punës në praktikë për sa i përket kohëzgjatjes faktike të pushimit të lehonisë për gratë pas lindjes, veçanërisht kur bëhet fjalë për veriun e Kosovës.
- Plotësimi dhe ndryshimi i ligjit të punës për të pasur lejen e atësisë ose prindërimit, për të mundësuar shpërndarje të barabartë të përgjegjësisë për kujdesin ndaj fëmijëve në mënyrë që gratë të kenë raste të barabarta për të vazhduar karrierën e tyre.
- Mundësimi që më shumë gra që të marrin pjesë në mënyrë të barabartë me burrat në punën e organizatave ndërkombëtare dhe të prezantojnë qeverinë e tyre në nivel ndërkombëtar.

For Civil Shoqëria:

- ✚ Rritja e ndërgjegjësimit dhe njohurive për të drejtat dhe pozita e gruas, si dhe edukimi i gjeneratave të reja për këtë temë.
- ✚ T'i kushtohet vëmendje më e madhe ngritjes së kapaciteteve të grave për pjesëmarrje më të madhe në jetën publike në shoqëri në territorin e veriut të Kosovës dhe të forcohen mekanizmat për mbështetjen e grave në ushtrimin e të drejtave të tyre.
- ✚ Rritja e ndërgjegjësimit për barazinë gjinore, veçanërisht për kornizën ligjore për barazinë gjinore; Angazhimi i të gjithë faktorëve në shoqëri, për të rritur ndërgjegjësimin për rëndësinë e trajtimit të barabartë të grave dhe pozitës së tyre në shoqëri.
- ✚ OJQ-të e Kosovës veriore dhe shoqatat e tjera duhet të punojnë së bashku për të promovuar rolin e gruas në shoqëri. Është thelbësore të inkurajohen gratë që të përfshihen në punën e të gjitha institucioneve, dhe është veçanërisht e nevojshme të mbështetet pjesëmarrja e grave në procesin e vendimmarrjes si në nivel qendror ashtu edhe në atë lokal. Legjislacioni i barazisë gjinore gjithashtu duhet të zbatohet në praktikë.
- ✚ Rritja e ndërgjegjësimit të organizatave joqeveritare, si dhe përfaqësuesve të vetë institucioneve për rëndësinë e punësimit të grave.
- ✚ Inkurajimi, mbështetja dhe pjesëmarrja në projekte që ofrojnë këshilla teknike nga perspektiva gjinore, duke përfshirë seminare dhe trajnime për barazinë gjinore.
- ✚ Forcimi i të drejtave të grave në pozitën publike dhe kryerjen e funksioneve publike.
- ✚ Të miratohen programe efektive të edukimit dhe informimit të publikut për të ndihmuar në zhdukjen e paragjykimeve dhe praktikave aktuale që pengojnë zbatimin e plotë të parimit të barazisë sociale për gratë në veri të Kosovës.

Për BE-në:

- ✚ Inkurajimi në mënyrë aktive me qeverinë që të punojë drejt harmonizimit të legjislacionit kosovar me Acquis të BE-së në aspektin e barazisë gjinore dhe inkurajoni më shumë monitorim drejt zbatimit të tij.
- ✚ Konsultimi dhe angazhimi i organizatave të shoqërisë civile, veçanërisht organizatat e shoqërisë civile të grave, në konsultime publike me fokus në proceset vendimmarrëse në nivel lokal;
- ✚ Vazhdimi i kërkimit të mekanizmave të nivelit vendor për të zbatuar masa më afirmative në lidhje me punësimin e grave.

